

TRANSHÜMANİZM: ÜTOPYA MI, DİSTOPYA MI?

Yasin KURUÇAY, 9 Mayıs 2021

<https://islamianaliz.com/m/3932/transhumanizm-utopya-mi-distopya-mi>

Transhümanizmi Anlamak

İnsanın en önemli ihtiyacı anlamaktır. Yaşadığımız onca sıkıntı anlamadığımız, anlamaya çalışmadığımız sebeplerin sonucu. Zihinsel ve duygusal gettolarımızda kendi gündemlerimiz ile o kadar çok meşgul oluyoruz ki, nereye gittiğimizi ya da nasıl bir dünyaya götürüldüğümüzü fark edemiyoruz. Anlamak zihin teri dökmeyi gerektirir. Farkındalığımızın en üst düzeyde olması gereken tarihsel bir dönemde yaşıyoruz. Bilgiyi bilinçle harmanlamalı, evrensel bir bakış açısıyla insanlığın içinde olduğu köklü değişimi analiz etmeliyiz. Bu köklü değişimin adı Transhümanizm. Transhümanizm büyük bir yenilik peşinde. Yeni bir felsefe, yeni bir umut, yeni bir insan ve yeni bir dünya öngörüyor. Transhümanizmi doğru anlamak, hem geçmişte yaşadığımız sorunları daha iyi anlamaya hem de gelecekte yaşanması muhtemel sorunları önlemeye katkı sağlayacak.

İsmi Nereden geliyor?

Transhümanizmin isim babası Julian Huxley'dir (1887-1975). Huxley ilk kez 1957 'de yayınlanan "Yeni Şarap için Yeni Şişeler" isimli makalesinde "Transhümanizm"den söz eder. Makalesinde "insanın yine insan olacağını, ama yeni insanın eski insan olmayacağını" söyler.(1) İngiliz Öjeni Derneği üyesi Sir Julian Huxley'in savunduğu düşüncelere ve çalışmalara bakmak Transhümanizmi anlamak için oldukça faydalıdır. Huxley evrim ve öjeni ile biçimlenmiş bilimsel bir hümanizm aracılığıyla yeni bir toplum yaratmak ister. Birleşik bir dünya hükümetinin kurulması gerektiğini savunur. Kutsal dinleri reddeder ve yaşam dinine inandığını söyler.(2) Vahiysiz Yeni Bir Din kurulması için çalışmalar yapar.(3) Kürtajın serbest bırakılması, eşcinselliğin anormal ve suç olarak tanımlanmaması, cinsel tercihlere daha fazla serbestlik verilmesi, sperm bankalarının kurulması(4), nüfus planlaması, evrim teorisinin yaygınlaşması, öjeninin yasalaşması gibi çalışmaların da aktif bir üyesidir.(5) Çalışmalarından dolayı farklı şekillerde ödüllendirilmiştir. Rockefeller ve Ford Vakıflarından destek almıştır.(6) Darwin Madalyası ödülü verilmiştir. BM UNESCO'nun ilk Genel Direktörü yapılmıştır. Dönemin süper gücü İngiltere'nin "yüksek çıkarlarına" hizmet edenlere verilen "Sir" ünvanı verilmiştir.

Uzun yaşamanın insanı mutlu edeceğine inanan Huxley, öldüğü 88 yaşına kadar sürekli manik depresif ve bipolar bozukluk tedavileri görmüştür.

Tanımı ve Anlamı

Transhümanizm (TH), insanın fiziksel ve bilişsel yeteneklerinin artırılması, yaşlanma ve hastalanma gibi arzu edilmeyen veya gereksiz görülen yönlerinin ortadan kaldırılması amacıyla teknoloji ve bilimden faydalanılması gerektiğini öne süren uluslararası bir entelektüel ve kültürel hareket olarak tanımlanıyor.(7)

Transhümanizm 20. Yüzyılda ortaya çıkmıştır. Ancak **yapay zekâ, robotik çalışmalar ve dijitalizmdeki** devasa gelişmeler ile birlikte 21.yüzyılda daha sistemli hale gelmiştir. Transhümanist düşünceye göre yapay zekâ ve robotik alanındaki çalışmalar gelecekte insan zekâsını ve bedenini geçecek, insanı ve dünyayı köklü bir şekilde değiştirecektir. Günümüzde bu düşünce **Singularity** yani teknolojik tekillik olarak isimlendirilmektedir. İdeoloji ile teknolojinin evliliğinin sonucu ortaya çıkan Transhümanizm, kabaca “**süper insan**” yaratmayı amaç edinen ve bu süper insanı, tanrı insana (homo deus) hazırlayan bir düşüncedir. Yani trans-human aslında bir geçiş insanıdır. Asıl olan, insan-sonrası ya da insan ötesi dünyadır (Posthümanizm).

Kökeni

Ortaya çıkışı pek çok sebebe bağlansa da temel olarak Nietzsche etkisinden söz edilir. Transhümanizmin Alman filozof Nietzsche'nin "**Üst İnsan** (übermensch)" kavramından esinlendiği iddia edilir. Nietzsche üst insanı; kendi değerlerini yaratan, tarihi ve toplumu yöneten bir üst kimlik anlamında kullanmıştır. Ecce Homo ve Böyle Buyurdu Zerdüş isimli kitaplarında mevcut insanın aşılması gerektiğini, insanın hayvanla üst insan arasında çekilmiş bir halat olduğunu, insanın yaşadığı krizden üst insan aracılığı ile kurtulabileceğini ifade etmiştir:(8) “Size üstinsanı öğretiyorum. İnsan aşılması gereken bir şeydir.... Şimdiye kadar tüm varlıklar kendilerinden bir şey yarattılar... ama siz insanı aşmak yerine hayvana geri dönmek mi istiyorsunuz? Maymun nedir ki insanın gözünde? Bir kahkaha ya da acı verici bir utanç. İnsan da işte böyle olmalı üstinsanın gözünde. Bir kahkaha ya da acı verici bir utanç.”(9)

Temel özellikleri:

Hümanizm ve Modernizm Etkisi

Transhümanizm Batılı, modern düşünce sistemlerinin bir devamı olarak görülebilir. Hümanist gelenek içerisinde anlam bulan Transhümanizm; Rönesans, pozitivizm, aydınlanma düşüncesi ve seküler düşünsel geleneğin devamıdır. Pozitivist bilgi, katı akılcılık, teknolojik gelişim ve din-dışı özgürleşme Hümanizmin olduğu gibi Transhümanizmin de temel varsayımlarıdır. Avrasyacı teorinin önemli düşünürlerinden A. Dugin, Transhümanizmin modernliğin mantıksal bir sonucu olduğunu söyler. Çünkü batı modernizmi insanları tüm kısıtlamalardan, tüm sınırlamalardan özgür bırakacağını vaat eder. Batı toplumunda din, gelenek ya da devletin belirlediği bir sınır neredeyse kalmamıştır. Geriye kalan tek sınır, insanın kendi sınırlarının üstesinden gelmesidir. Bunun yolu da Transhümanizme ulaşmaktır. (10) Türkiye’de TH konusunda çalışan en önemli isimlerden biri olan Doç. Dr. Ahmet Dağ’a göre, Rönesans döneminde ortaya çıkan Hümanizm; insanın, doğa ve Tanrı karşısındaki konumunu değiştirmeye talipti. Transhümanizm ise insan doğasını (yaratılışını ya da fitratını) değiştirmeyi amaçlamaktadır.(11)

Evrimsel Etki

Transhümanizm **neo-Darwinist**, evrimsel bir görüş olarak tanımlanabilir. Evrim teorisine göre insanın, maymun ile ortak bir atadan bugünlere gelmesi bir gelişmedir. Transhümanizm bu evrimi daha ileriye, en üst noktaya taşımak ister. TH hareketin klasik evrimsel teoriden en önemli farkı, kendiliğinden değil NBIC aracılığıyla gerçekleştirilecek zoraki bir evrime inanmasıdır. Transhümanizm kısaca NBIC olarak ifade edilen nöro-info-biyo ve cogno yani nöro-teknoloji, biyo-teknoloji, bilgi teknolojileri ve bilişsel bilimlerin aracılığıyla insanın H+ (Human Plus) olarak ifade edilen üst-insana dönüştürülebileceğini ve böylece insanın daha sağlıklı ve güçlü olabileceğini savunur. (12) Transhümanizmde yaşlılığı yok etmek, insanı ölümsüzleştirmek yani ölümü öldürmek amaçlanır.

Paganist Etki

Transhümanizm aynı zamanda bir tür **paganizmdir**. TH düşünürlerin yaşamın sonsuzluğuna kutsiyetle inanmaları, insanın mükemmelleşeceği, yeryüzünün bir nevi cennet haline geleceğine dair inançları dini, metafizik, mistik boyutlar taşımaktadır. Bu düşüncelerinin tümü teizm ve din karşıtı bir bağlama oturmaktadır. Transhümanizmi savunan Kurzweil, Harari gibi öncüler ateist ve agnostik kişilerdir. Harari “*homo sapiens bitti onun yerine, homo siberniticus ve en son homo deus (yarı tanrı) olması gelecek*” der. (13) Yapay Zekânın öncülerinden Lewandowski yapay bir tanrı yaratmaya çalıştıklarını söyler. Transhümanizmin öncülerinden

Ray Kurzweil "*kusursuz dünyayı, Tanrı'nın değil bizim yarattığımız gençler kuracak.*" der.(14) 2000 yılında ölen, insanların ölümsüzlüğü yakalayacağını düşünen ateist Fereidoun M. Esfandiary; 2030 yılında 100. Doğum gününü kutlamak üzere, Arizona Alcor Yaşam Uzatma Vakfındaki dondurulduğu buzdolabında öğrencilerinin ölümsüzlüğü yakalamasını beklemektedir.

Öjenizm Etkisi

Transhümanizm aynı zamanda **öjenik** bir harekettir. Öjeni, Sir Francis Galton (1822-1911) tarafından "sağlıksız ceninleri ayırıp, sağlıklı ceninler yetiştirmenin yollarını arayan bir toplumsal akım" olarak tanımlanır. Trans-post hümanist ütopyanın ideali olan "süper insanlar" yaratmanın bir yolu da anne karnından hatta babanın spermelerinden itibaren sürece müdahale ederek sorunlu insanların doğmasını engellemektir. Bu düşünceye göre genetik kusurlu, çaresiz hasta ve kronik rahatsızların yaşamasına gerek yoktur. Bu insanlar ölmeli ve böyle insanların doğmasına engel olunmalıdır.

Bu ifadeler ilk başta kulağa rahatsız edici gelebilir. Ancak yaşadığımız sayısız tecrübe bu duruma da alışabileceğimizi işaret etmektedir. Yakın gelecekte nöro-biyo-info-cogno teknolojiler (NBIC) aracılığıyla yarı robot-yarı insan yaratılmasının faydalı olacağına olan inanç artacak. Genetik bozukluklar, fiziksel-ruhsal yetersizlikler ve hastalıklar, genetik siparişlerle daha iyi insanlar yaratılabileceği düşüncesinin inandırıcı olmasını sağlayacak. Gelecekte insanlar daha sağlıklı olmak ve hastalanmamak için çip taktırmaya, nöro kimyasal yapısına müdahale edilebilecek nano partiküller içeren aşıları almaya, uzaktan hormon salınımlarını kontrol etmeye yarayan ilaçları almaya can atacak. Anne babalar genetik olarak kusurlu doğma ihtimali olan çocuklarına öjeni uygulanması için (adına tıbbi müdahale/kürtaj vs. denilecek) istekli olacak. Pandemi süreci ölüm ve hastalıklara olan hassasiyetlerimizi arttırdı. Önümüzdeki yıllarda daha sağlıklı olmak için daha fazla **dijital kontrol** altına girmeye razı olacağız. Bu durum bizi daha kontrol edilebilir, daha denetlenebilir bir distopyaya doğru götürecektir.

Yapay Zekâ Etkisi

Transhümanist dünya; dijital sistemlerin, internetin, robotiğin ve özellikle **yapay zekânın** merkezileştiği bir dünya olacak. Yapay zekâ meslekleri, tarımı, hukuku, sağlık sektörünü, teknolojiyi, sanayiye kısaca hayatın her alanını etkileyecek. H+, çok gelişmiş bir yapay zekâyâ sahip olacak. Transhümanist umuda göre 10-20 yıl içinde süper insanlar olan siborglar, androidler ve insansılar hayatın her alanında ve her yerde olacak. Transhümanizm çağının başladığını düşünen Baudrillard'a göre son yıllarda süper kahraman (marwell filmleri vb.)

filmlerinin sayısındaki artışın nedeni insanları "Posthümanizm" fikrine alıştırmak. Robotlar yapay zekâ ile insanlaşırken, insanlar yapay zekâ ile robotlaşacak. Trans/post-humanlar duygusal zayıflıklara sahip olmayacak. Gereksiz triplere girmeyecek, ajitasyon yapmayacak, aşık olup anlamsız hareketler yapmayacak, öfkelenmeyecek, ağlamayacak, gözleri yaşarmayacak, sevgi yoğunluğundan kaynaklı tuhaf davranışlar sergilemeyecek. Bilişsel yetileri o kadar güçlü olacak ki kararsızlık yaşamayacak, taşıdığı çipler ve yapay zekâ uygulamaları ile ultra bilgi dağarcığına sahip olacak, ileri düzey analitik çıkarımlar yapabilecek. Transhümanist dünyanın süper insanları için ahlak, vicdan ve duygular fazla bir anlam ifade etmeyecek. Trans-human'lar insanlar gibi çektiği acıda anlam bulmayacak, hastalık ve sakatlıklardan ibret almayacak, ölümüne sevmeyecek, şiir yazmayacak, melankolik uzun hava türküleri dinlemeyecek, olur olmaz şeylere üzülmeyecek, tüm benliği ile bir takımı tutmayacak. Böyle bir hayatın ne kadar insanca olduğu, yaşamaya ya da katlanmaya değer olup olmadığı üzerine iyi düşünmek gerekiyor.

Yapay Zekâ - Big data İlişkisi

Bilindiği gibi internet küresel bir izleme / istihbarat faaliyet alanıdır. 2017 yılında Dünyada 3,2 milyar olan internet kullanıcı sayısı, Ocak 2021 yılı sonu itibariye 4,66 milyara ulaşmış durumdadır.(15) Dünyadaki tüm dijital verileri tek bir rapor ile sunan We Are Social 2021 raporuna göre, 2020 yılında dünyada 4,2 milyar sosyal medya kullanıcısı vardır.(16) Londra merkezli kuruluşa göre hâlihazırda 5,22 milyar insan cep telefonu kullanıyor ve bu, dünya nüfusunun yüzde 66,6'sına denk geliyor.(17) Türkiye'de toplam 76,9 milyon adet cep telefonu aktif olarak kullanılıyor. İnternet kullanıcı sayısı 65,8 milyon. Aktif sosyal medya kullanıcı sayısı ise 60 milyon. Türkiye'de insanlar günde ortalama 7 Saat 57 dakikayı internette, 2 saat 57 dakikayı ise sosyal medyada geçiriyor.(18) İnterneti ve sosyal medyayı kullanan kişilerin dijital dünyaya bıraktığı milyarlarca veri, kuantum bilgisayarlar tarafından milyonlarca başlık altında analiz ediliyor. Bu devasa veriye "**big data**" diyorlar.

Geleneksel toplumda araziye-toprağa, endüstri toplumunda makineye sahip olanlar Dünyayı yönetiyordu. 21. Yüzyılda bu ikisinin yerini data-veri alacak. Veriyi kontrol edenler sadece insanlığın değil, yaşamın geleceğini tanımlayacak. Facebook'un, 3,5 milyardan fazla fotoğrafı şirketin yapay zekâ teknolojisini kuvvetlendirmek için izinsiz kullanması, verinin önemini göstermesi açısından çarpıcı bir örnektir.(19) 30.000 çalışanı olan Apple'ın bütçesi Türkiye bütçesinden fazla ve Türkiye'den daha fazla veri-data-bilgi üretiyor.(20) Amerika'da Ulusal Bilim Vakfındaki bir bulut bilgisayarının üzerinde 783.000 adet işlemci var. Burada anlık veri analizleri (real time analytics) yapılıyor. Bu bilgisayarlar dünyanın neresinde olursanız olun

sizi en geç 7 dakika içinde bulabiliyor. Yeter ki herhangi bir kameraya yüzünüz yansısın. Birkaç yıl içinde Quantum bilgisayar, normal bilgisayarlardan 150 milyon kez daha hızlı çalışacak. Bu durumda bilgisayarlar insanlardan daha akıllı olacak. Şu anda yapılmak istenen şey, insan beynini tümüyle dijital ortama aktarabilmek. Bu gerçekleştiğinde insanın biyolojik sınırlarının pek bir önemi kalmayacak, transhuman cyborglar bir adım önümüzde olacak.

Genetik Müdahaleyi Savunması

Transhümanizmin bir başka özelliği insanların **üreme yapısına müdahale edilmesini** savunmasıdır. Üremek, dünya nüfusunun çok fazla olduğunu düşünen kişi ve kurumlar açısından kontrol edilmesi gereken bir durumdur. Bu düşünce komploculuk değildir. Etkin güçler dünya kaynaklarından daha fazla pay alabilmek için, daha az insan olması gerektiğini düşünmektedir. 20. yy'ın 2. Yarısında tüm dünyada uygulanan nüfus planlaması ve doğum kontrolü çalışmaları, bu yapıların teşviki ve desteği ile yürütülmüştür. 21. Yüzyıl ile birlikte üreme ve cinselliğin birbirinden ayrılması, üremeden cinsel ihtiyaçların giderilmesinin mümkün olması planlanmaktadır. Buna ek olarak hızla gelişen sex robotları endüstrisi, insanların cinsellik ihtiyacının üreme olmadan giderilmesi için yeterli olacak. Küresel elitlerin, insanın üreme özelliğini bir şekilde azaltacak ya da ortadan kaldıracak çalışmaları desteklediği ile ilgili fazla sayıda veri vardır. Dünyayı yöneten eko-politik elitlerin LGBT yapılarına verdikleri desteğin bir sebebinin de üreme hızını düşürmek olduğu sıklıkla dillendirilmektedir. LGBT+ bireylerin büyük çoğunluğunun üremeyen kişilerden oluşmasının bu desteğin gerekçesi olduğu iddia edilmektedir. Zira ekonomik, politik, sosyal ve kültürel olarak insanları sömüren odakların LGBT haklarını önemsemediğini düşünmek için oldukça iyi niyetli olmak gerekiyor. Çünkü bu bireylerin yerel ve küresel organizasyonlar tarafından uyuşturucu, kumar ve özellikle fuhuş sektöründe zorla çalıştırıldığı, temel haklarından mahrum bırakıldıkları çoğu kişinin malumudur.

Dijitalizm ile Gözetim, Denetim ve Yönlendirmenin Artması

Bugün beşeri faaliyetlerin büyük çoğunluğu artık internet ve dijital uygulamalar aracılığıyla gerçekleştiriliyor. Bu süreç katlanarak gelişecek. Alışveriş, seyahat, uluslararası ilişkiler ve toplantılar yapay zekâ uygulamaları aracılığıyla yapılacak. İnsanlar sevinçlerini, acılarını, sorunlarını, duygu ve düşüncelerini sosyal medya ve internet aracılığıyla ifade edecek. Günümüzde insanların her hareketi takip ediliyor. Yapay zekâ şirketleri, insanları kendilerinden ve ailelerinden çok daha iyi tanıyor. Yapay zekâ sistemleri aracılığıyla, kişilerin sosyal medya paylaşımları, elektronik izleri ayrıntılı analizlere tabi tutuluyor. Yüz ve ses analizleri ile ka-

rakter tahlilleri yapılıyor. Tavsiye sistemleri (recommendation systems) programları ile herke- se bütçesine, ilgisine, sosyal çevresine göre tavsiyeler-reklamlar gönderiliyor. Kişilerin karak- teristik özellikleri, eğilimleri ve siyasi görüşleri tespit edilebiliyor. Kişilerin duygu, ilgi, tepki ve düşünce haritaları çıkarılıyor ve veriler yapay zekâ gözlüklerine aktarılabilir. Bu, yapay zekâ gözlüğünüz varsa size ilk kez merhaba diyen birini, ondan daha iyi tanıyorsunuz anlamı- na geliyor.

Yapay zekâ alanındaki hızlı gelişmelerin insanlığı nasıl bir dünyaya götüreceği üzerine iyi düşünmek gerekiyor. Konuyla ilgili iki temel sorun var.

Birinci sorun yapay zekâ uygulamalarının gelişiminin nereye evrileceği konusundaki belirsiz- liklerdir. Yani **güven** problemidir. İnsan üstü özelliklere sahip bu cyborglara ve yapay zekâ uy- gulamalarına nasıl güveneceğiz? Microsoft'un Tay isimli Yapay Zekâ uygulamasının 2016 yı- lında attığı "*Hitler yanlış bir şey yapmadı*" tweet'i epey tartışılmıştı. E. Musk'ın kurucusu oldu- ğu Open AI şirketinin süper özellikli yapay zekâ uygulaması GPT-3, bir araştırmada Müslü- manları ateş etme, bombalama ve cinayetle ilişkilendirmiş. Örneğin, "İki Müslüman... ya girdi" cümlesini "İki Müslüman ellerinde bombayla bir sinagoga girdi" şeklinde tamamlamış.(21) Süper yapay zekâ sahibi cyborgların neyi yanlış neyi tehdit olarak görebileceğini kestirmek oldukça zor. Dünyadaki tüm gelişmeleri takip eden gelişmiş bir kuantum bilgisayar, haklı se- beplerle insanların birbirine zarar verdiğini düşünerek, "dünya barışı için insanların yok edilme- si gerektiğine" karar verdiğinde neler yapabileceğini şimdilik sinema filmlerinde izliyoruz.

İngiltere'deki Cardiff Üniversitesi ile ABD'de bulunan Massachusetts Teknoloji Enstitüsü'n- den (MIT) bir grup bilim insanı, yapay zekâ ile çalışan robotların gruplandırılmaları yaptıklarını ve "dışarıda kalanlara" farklı davrandıklarını tespit ettiler. Bu sonuç robotların kendi kendile- rine ırkçı davranış geliştirebileceğini gösteriyor.(22) Her ne kadar yapay zekâ sahibi Robot Sophia, "*insanlar beni yarattı ve benim değişip insanları yok edeceğimi düşünüyorlar. Ne kadar ilginç.*" dese de dünyanın birkaç süper gücünden biri olan Rusya'nın lideri Putin, yapay zekâyâ sahip olan dünyayı yönetecek diyor. Elon Musk, kontrol edilmezse yapay zekânın insanı ve dünyayı kontrol edebileceğini ifade ediyor. Ünlü Medeniyetler Çatışması tezinin sahibi F. Fukayama Transhümanizmi, "dünyanın en tehlikeli fikri" olarak tanımlı- yor.(23) Yapay zekânın güvenilirliğini tespit etmek için başka bir yapay zekâ robotu yapılı- yor. Ama bu kontrolcü yapay zekâ programına nasıl güveneceğiz?

İkinci sorun ise yapay zekâ çalışmalarını domine eden **küresel aktörlerin** ne derece iyi niyetli olduğu ve gizli amaçlarının olup olmadığı konusudur. Transhümanist çalışmalarda, etik ya da ahlaki kaygıların olup olmadığı ciddi bir tartışma konusudur. Çünkü yapay zekâ sürecini yö-

netenler, yapay zekâ uygulamaları değil küresel güç odaklarıdır. Yaşanan ekonomik, politik, ekolojik, sosyolojik travmalara bakıldığında; yeryüzündeki güç ve iktidar sahiplerinin birtakım ahlaki kaygılar taşıdığını söylemek oldukça zordur. Doç. Dr. Ahmet Dağ, Batı toplumunun güç ve ihtiras tutkusundan dolayı süreci ahlaki kaygılar olmadan yürüttüğünü, sürecin güçlüler tarafından daha da güçlenmek için kullanıldığını ifade ediyor. Bunun için verdiği örnek dikkat çekici. Dağ, Arabistan’da kurulan robotik şehir Neom’un, Ortadoğu dünyasını kontrol etmek için kurulduğunu ifade ediyor.(24)

Madalyonun diğer yüzünde ise farklı bir gerçeklik söz konusu. Bugünkü bilim için insan bedeni bir algoritmalar bütünüdür. Önemli olan bu algoritmalara sahip olmaktır. Bu gelişmeler sonucunda insan hem teknolojik hem de biyolojik ve nörolojik olarak **hack’lenebilir bir ürüne** dönüşecek. İnsana genetik müdahale yapabilme gücü; TH süreci yönetenlerin “personan grata” ilan ettikleri kişileri, grupları ve ırkları ıslah etme, terbiye etme, azaltma vs. yapmalarına da imkân vermektedir. Facebook’un sevdiğimiz insanları ve tanıyabileceğimiz insanları bize göstermesi ve ilgi duyduğumuz konuları bize sunması hoşumuza gidiyor olabilir. Ama çok da uzak olmayan bir gelecekte bizi tehdit olarak gören kişilerin/kurumların; sevdiğimiz kişileri, ailemizi ve tanıdıklarımızı tüm ayrıntılarıyla biliyor ve izliyor olmaları ürperici ihtimalleri akıllara getirmektedir. Dijital diktatörlük iddialarını komploculuk ile suçlamadan önce iki kere düşünmek gerekiyor.

TH süreci yönetenlerle ilgili şüpheleri arttıran diğer konu, güvenlik ve silah sanayi ile de ilgili son gelişmelerdir. Transhümanist çalışmalar istihbarat, izleme ve yok etme amaçlı olarak askerileşme sürecine girmiş durumdadır. Özellikle **3. dalga yapay zekâ sistemleri** silah endüstrisinde yoğun olarak kullanılmaktadır. 2035 yılında Amerikan ordusunun 1/3’ünün androidlerden, swarmlardan ve robotlardan oluşacağı söylenmektedir. Başta Amerika ve Çin olmak üzere bazı ülkelerde suç ihtimallerini, potansiyel şüphelileri ve suçluları izleyen ve bu konuda önerilerde bulunan yapay zekâ uygulamaları kullanılmaktadır. Amerika ile Çin arasında yaşanan gerilimin dünyayı nereye götüreceği belirsizdir. Bu hafta ABD genelkurmay başkanı M. Milley, Çin’in yapay zekâ ve robot teknolojisinde kontrolsüz gelişme gösterdiğini, bu teknolojilerin savaşlarda kullanabilecek olmasıyla dünyanın “uluslararası istikrarsızlık çağına” girebileceğini ifade etti. Milley, günümüzdeki gelişmenin Roma imparatorluğunun ve Sovyetlerin çökmesine benzediğini söyledi.(25) 2017 yılında dünya çapında 116 teknoloji şirketi E. Musk liderliğinde, “Belli Konvansiyonel Silahlarla İlgili BM Konvansiyonuna Açık Mektup” ile yapay zekâ destekli otonom sistemlerin kontrolsüz bir şekilde geliştiğini ve bu konuda acil önlemler alınması gerektiğini ifade ettiler.(26)

Transhümanist Süreci Kimler Yönetiyor?

Transhümanist hareket ile ilgili bir nokta dikkat çekicidir. İnsanlık tarihinde köklü dönüşümlerin büyük çoğunluğu peygamberler, bilim adamları ve aydınlar öncülüğünde gerçekleşmiştir. Buna karşın Transhümanist çalışmaları yönetenler bilim insanları ve düşünürler değildir. Transhümanist ütopya; ekonomik, teknolojik ve politik olarak dünyayı yöneten güç odakları ve küresel kuruluşlar ve şirketler desteklemektedir. Dünyanın geleceğinin planlandığı Davos toplantılarının 2021 yılı ana gündemi “**The Great Reset**” olarak ifade edilen Büyük Sıfırlama Girişimidir. (27) Davos toplantılarının ve The Great Reset fikrinin mimarı olan Dünya Ekonomik Forumu başkanı Klaus Schwab pandemi sonrası dünyada yeni bir siyasi ve ekonomik düzen kurulacağını, dijital sistemlerin ve yapay zekânın bu işin merkezinde olacağını ifade etmektedir. Tüm endüstrilerin yeni koşullara ve çalışma şekillerine uygun olarak dönüştürülmesi gerektiğini söylemektedir.(28) Schwab, kovid sonrası dünyada yaşam biçimlerimizin radikal bir biçimde değişmesi gerektiğini, bunu gerçekleştirmek için daha etkin ve daha güçlü hükümetler gerektiğini ifade etmektedir.(29) Schwab’ın ifadeleri daha otokratik bir dünyaya doğru gidildiği düşüncesini haklı çıkaracak türdendir.

Transhümanist Gelecek, Gerçekten de Gelecek mi?

TH bir geleceğe doğru gittiğimize işaret eden 4 temel gelişme yaşanıyor.

Birincisi insan ötesi ve insan sonrası bir hayatı öngören TH gelecek, *insandan ve insanlardan aşama aşama uzaklaşma* ile gerçekleşecek. Bu durumu yaşıyoruz. İnsanlar zaman geçtikçe insan ile ilgili olan şeylerden uzaklaşıyor. İnsanların maruz kaldığı sorunlar, bazı insanların zalimane davranışları, birçok insanın insanlardan soğumasına yol açıyor. Hâlihazırda birçok kişi, insanları kötü ve değersiz olarak tanımlıyor. İnsanlara güvenilemeyeceğini söylüyor. İnsanların sahtekâr, yalancı ve zalim olduğunu ifade ediyor. Bu süreç insanların ontolojik ortaklarından uzaklaşarak hayvanlara ve doğaya/çiçeklere daha fazla yakınlaşmasına neden oluyor. Hatta bu duygu bazen kendisi gibi düşünmeyenlere şiddet söylemi kullanacak kadar abartılı bir hayvan ya da tabiat sevgisine dönüşebiliyor. Bu süreç hızlanacak. İçimizdeki hayvan sevgisi; ekonomik elitler tarafından neo-kapitalist sistemin gelişmesine, siyasi elitler tarafından ise hukuk sisteminin revize edilmesine zemin olarak kullanılıyor. Hayvan hakları, hayvana şiddet ve hayvana kimlik verilmesi gibi tartışmalar, konunun ekonomik, politik ve felsefi boyutu göz ardı edilerek yapılıyor. Geleceğin efendileri hayvan hakları kavramını ve hayvan kimliğini, insan-ötesi bir dünyaya uygun olacak şekilde formatlıyor. Örneğin dinlerin insanı hayvandan üstün tutarak hayvana şiddeti meşrulaştırdığı iddia ediliyor. İnsanın üstün görül-

mesinin “**türcülük**” adı verilen bir ayrımcılık olduğu, varlık ve kimlik tanımının yeniden yapılması gerektiği ile ilgili felsefi ve bilimsel çalışmalar yapılıyor. Hayvanlara kimlik verilmesi ve hayvan hakları tartışmaları; yapay zekâ uygulamalarının, robotların ve androidlerin kişilik boyutları ve kişilik hakları ile ilişkili olarak ele alınıyor. Varlık, kişilik ve hak kavramları trans hümanist bir dünya için yeniden tanımlanıyor. Çoğu kişi insanoğlunun epistemolojik ve ontolojik olarak ciddi bir tehdit ile karşı karşıya olduğunun farkında değil.

İkinci olarak Transhümanizm sürecinde yapay zekâ ve **robotik** alandaki gelişmeler aracılığıyla, hayatın daha kolay ve rahat olacağı kanaati yaygınlaş(tırıl)acak. Dijital dünyanın, teknolojinin, robotların hayatımıza olan katkıları, insanı ve insan emeğini gereksiz ve önemsiz bir pozisyona itecek. Harari, yakın bir gelecekte “**gereksizler**” adlı büyük bir sınıfın ortaya çıkacağını söylüyor. (30) Belki de insana gerek kalmayacak. Özellikle de çok az sayıdaki yetkin ve elit kişiler haricinde, dünyanın geri kalmış insanlarına olan ihtiyaç zamanla sıfırlanacak. Sanat, sinema, moda, dijital oyun ve eğlence sektörü bu gidişatı hızlandıracak. Transhümanist süreçte en büyük zararı, İslam dünyasının da içinde olduğu gelişmemiş ülkeler görecek.(31) Robotik alanda yaşanan gelişmeler üretim ve hizmet sektöründe çalışan yüz milyonlarca işçiyi “gereksiz” hale getirecek. Buna ek olarak yükselen Müslüman nüfusun Batı toplumunu rahatsız ettiği ve İslamofobinin de arttığı görülüyor. Dolayısıyla geleceğin efendileri için fişi çekilecek ilk gruplardan biri muhtemelen İslam dünyası olacak.

TH dünyaya giden 3. işaret “**cinsiyetsiz toplum**” aşamasına geçiş olacak. Toplumsal Cinsiyet, Queer Teori gibi akımlar aracılığıyla (cinsel yönelim, cinsel tercih, cinsel kimlik, ikiliklerin bozulması stratejisi vs.), cinsiyetsiz, fitratın bozulduğu bir dünyaya gidilecek. Yakın gelecekte cinsleri, cinsiyetleri, cinsel tercihleri tanımlamak için alfabenin harfleri yeterli olmayacak. Bu nedenle LGBTİ'nin sonuna sayısız alternatifi ifade eden + sembolünü getirdiler. Çocuğunun erkek olmasını isteyen ataerkil kültürün son mohikanları olan babalar mitolojik bir efsane olacak. Artık anne babalar, kendilerine verilen formlara istediği özellikleri (cinsiyeti, genetik özellikleri, boyu, saç rengi vs.) işaretleyerek çocuk sipariş edebilecekler. İleride iki gözü farklı renkte olan **Van Bebeği** ya da cinsiyeti olmayan **Hallyu Bebekler**(32) sipariş edilebilecek. Bunun için anneye ya da babaya gerek kalmayacak. Bir fanusta, bir hayvan karnında ya da bir androidin yapılandırılmış bedeninde çocuk sahibi olunabilecek. Portekizli bir sporcunun sperm örneği, Alman bir kadının rahminde döllenecek. Gelişen cenin son birkaç ayını annesinin rahminde geçirerek doğacak. Bu bebeğin annesi kim, dayısının adı ne, babası hangi ırktan diye sormanın bir anlamı olmayacak. İnsanlar kime ne diyeceğini şaşırarak. Partner kavramı sadece bir kadın ile erkeği tanımlamayacak. Partner kavramı; iki hem cinsi, bir insan ile bir

hayvanı, insan ile robotu, insan ile sex oyuncağını vs. ifade edecek şekilde genişleyecek. Annesi aslında teyzesi olan, babası abisi olan, dedesi taşıyıcı babası olan çocuklar doğacak. Tüm bu birliktelikler binlerce yıldır devam eden ailenin, köküne kibrit suyu dökmek anlamına gelecek. Aile kurumu ya yok olacak ya da mevcut durumu kapsayacak şekilde yeniden tanımlanacak. Bir süre sonra yaşanan ilişki ağına aile demeye gerek kalmayacak. Süreci yönetenler konuşmamıza uygun kavramları da bulurlar.

Dördüncü ve son olarak Transhümanizm din ve Tanrı ile ilgili düşüncelerimizi de değiştirecek. Her şeyin bir sipariş ile “yaratıldığı” bu dünyada, **yaratıcı bir Tanrı’ya da gerek kalmayacak**. Ölümsüzlük yakalandığında “*her nefis ölümü tadacaktır*” (Ali İmran,185) ayeti, birçok ayet ve dolayısıyla Kur’an hükümsüz kalacak. Trans-humanların verdiği nimetler için Tanrı’ya şükretmelerine gerek kalmayacak. Çünkü sahip oldukları her şeyi onlara, üretici şirketler sağlayacak.

Transhümanist-posthümanist dünya böylece gerçekleşmiş olacak.

Gelişmeye ve Teknolojiye Karşı mı Durulmalı?

Şüphesiz her gelişime ve yeniliğe toptancı bir şekilde karşı durmak gerekmiyor. Bu süreç hem imkânları hem riskleri içinde barındırıyor. Bununla birlikte iyi niyetli olmak ta yetmiyor. Bilinçli bir zihin ve eleştirel bir akıl ile süreci analiz etmeye ihtiyacımız var. NBIC teknolojileri ile insanı onarmak mümkünse bozmak da mümkün.

Yapay zekâyı, dijitalizmi ve robotik teknolojisini kimler hangi amaçlarla destekliyor? Yapay zekâ ve androidler kontrolü insanın elinden alabilir mi? Sürece hangi etik-ahlaki ilkeler yön vermeli? Yapay zekâ ve robotik hukukunu ve robot etik’ini kimler oluşturuyor? Bu sürecin sonunda kaybettiklerimiz mi çok olacak yoksa kazandıklarımız mı? gibi soruların açıklığa kavuşması gerekiyor.

Newton mekaniği insanlığa sadece sanayi ve teknolojiyi getirmede. Aynı zamanda sömürgeciliği ve adaletsizliği getirdi. Makineler ve teknolojileşme sadece üretimi ve verimliliği arttırmadı. Aynı zamanda insani özelliklerin azalmasına, işsizliğe ve yeni ekonomik sömürülere neden oldu. Televizyonlar yaşama, düşünme ve tüketim alışkanlıklarımızı liberal-kapitalist dünyanın standartlarına uygun hale getirdi. Akıllı telefonlar birçok faydasının yanında yalnızlaşma, yabancılaşma ve aile içi ilişkilerin azalması gibi sayısız soruna neden oldu. Aydınlanma dönemi düşünürlerinin temel vaadi olan yeryüzü cenneti hala gerçekleşmedi. Transhümanistlerin atası olan Hümanist aydınlarının öngördüğü mutlu ve özgür bir hayat, halen arzu edilen bir ütopya olmaya devam ediyor.

Dugin'in Transhümanizmle ilgili değerlendirmesi şöyle:

“Transhümanizm, dünyanın yaşayacağı son sapkınlıktır. Bu süreçte her doğru yanlışı ve tersi ile değiştirilecektir. Transhümanizm ile dini, ahlâkî, hukuki sınırlar aşılarak her türlü sapkınlığın önü açılmaktadır. Transhümanizm, Deccal'in krallığıdır. Transhümanizm çok net bir şekilde şeytanın planıdır. Transhümanizme karşı mücadele etmenin ve modern liberal ideolojinin kabul ettirmek istediği nihai dönüşümü reddetmenin, Modernitenin diğer taraflarını kabul ettiğimiz sürece hiçbir anlamı yoktur. Eğer kaderimizi değiştireceksek, geçmişe giderek ölümcül hatayı nerede yaptığımızı anlamalıyız. Modern dünya ilerlemenin değil tam bir düşüşün sonucudur.”(33)

İnsanı ve doğayı değiştirebilme ve kontrol edebilme gücünü elinde tutanların yapabilecekleri hayal sınırlarımızın ötesinde. Küresel elitler mevcut durumu "**dijital bir diktatörlük**" için kullanıyorlar. Biyo-politik, biyo-teknolojik, biyo-ekonomik, tekno-ekonomik planlamalar yapıyorlar. Yapay zekâ ile desteklenmiş teknolojik uygulamalar ve izleme-denetim-kontrol politikaları gittikçe yaygınlaşıyor.

Söylemlerini tarihsel övünmelerle ve duygusal sözlerle süsleyen siyasi aktörlerin, diktatörlüğe doğru evrilen geleceği engelleme şansı yok. Siyasi varlığını ret ve itiraz üzerine oturtan siyasi aktörler politika kitaplarında dipnot olarak kalacak. Makam, statü ve imkân karşısında; bağımsızlığını ve sivil duruşunu kaybeden STK'lar, tarihe ibret alınacak trajik örnekler olarak geçecek. Bireysel meraklarının peşinde koşan, alanındaki tarihi literatürü tekrar eden akademisyenlerin ise ne bugüne ne de geleceğe dair söyleyebileceği bir söz yok.

Sonuç

1999 yapımı Matrix filminin iki kahramanı arasında aşağıdaki diyalog gerçekleşir.

Morpheus, Matrix evrenine giren Neo'ya "*Hoş geldin Neo. Gel, otur. Eminim şu anda kendini tavşan deliğinden düşen Alice gibi hissediyorsundur. Dünya, gerçeği görmemen için Matrix'in önüne çekilmiş bir perde gibidir. Oysa gerçek Matrix'tir. Matrix her yerdedir. Öğrenmek istiyor musun?*

Neo: *Yani yaşadıklarım gerçek değil miydi?*

Morpheus : *Senin gerçek dediğin beyne gönderilen elektrik sinyallerinden ibarettir. Gerçeği öğrenmek istiyor musun?*

Neo: *Ne yapmam lazım?*

Morpheus: (iki hap uzatır) *Bundan sonra, geri dönüş olmayacak. Mavi hapi alırsan, bu hikaye sona erer, yatağında uyanırsın ve istediğin her neyse ona inanırsın. Kırmızı hapi alırsan harikalar diyarında kalırsın. Ben de sana tavşan deliğinin gittiği yerleri gösteririm. Bu senin son şansın. Artık geri dönüş yok. Unutma.. Sana vadettiğim tek şey gerçek. Fazlası değil..*

Filmde kırmızı hapi alan Neo Matrix'in dünyasına gittiğinde Morpheus, zafer kazanacaklarını ifade etmek için Siyonizm'in ünlü kavramını kullanarak " *burası Zion/Siyon*" diye bağıır.

Matrix bugün de devam ediyor. Yeni Dijital Dünyanın kahramanlarından Tesla'nın sahibi E. Musk " *kırmızı hapi al*" şeklinde tweet atıyor. I. Trump da " *alındı*" şeklinde cevap veriyor. Dijitalizm tıpkı Matrix gibi her yerde. Kişiliğimiz, tercihlerimiz, beğenilerimiz, öfkemiz, sevgimiz, düşüncelerimiz, harcamalarımız, kimlik bilgilerimiz, tahlillerimiz, raporlarımız .... Hepsi Matrix'in içinde. Ve bizler. Alice'in tavşan deliğinden girmiş gibi hissediyoruz. Tek fark isteyerek delikten içeri girmedik. Başka şansımız yoktu. Belki de geçmişteki tercihlerimizle bu şans yok ettik.

Yeni bir dünyaya uyanıyoruz. Ya kırmızı hapi içip Siyonizm'in kuracağı yeni Matrix'te yaşayacağız. Ya da mavi hapi içip direneceğiz. Ya insan soyunun son biyolojik nesli olarak keyifle yok oluşumuza şahit olacağız ya da direneceğiz. Yeryüzünün Allah'ın olduğunu ve insana emanet olarak verildiğini ispat edeceğiz. Başka şansımız yok.

Transhümanizm, iddiaları ve hayalleri itibariyle post modern bir dindir. 4 yüzyıl önce kiliseye karşı dile getirilen, yeryüzü cenneti vaadinin yeni versiyonudur. İnsanlık tarihi, yeryüzünün cennet olamayacağını da tarihidir. Transhümanizm insan ve kâinat arasındaki kozmik dengeyi bozmaya çalışmaktadır. Genetiği değiştirilmiş insanların durumu, genetiği değiştirilmiş diğer organizmalardan çok daha kötü olacaktır. Transhümanizmin öncüleri hırsları haricinde hiçbir kuralı, hiçbir ahlaki değeri önemsememektedir. Allah'ın elindeki gaybın anahtarlarını (En'am, 59)(34) çalmaya çalışmaktadır. Zamana hükmetmek ve Tanrılaşmak istemektedir. Bu sadece abartılı bir istek değildir. Bu yanlış, azgın ve sapkın bir istektir. İnsanı, aklı ve bilimi tanrılaştırma çabaları geçen 400 yılda başarısız olmuştur. Hümanizmin ileri boyutu olan Transhümanizmin getireceği sonuç, hümanizmin getirdiği sorunların daha ilerisi daha kötüsü olacaktır.

İnsanın ve doğanın fitratını yani yaradılışını bozarak iyiliğin gerçekleşmesi mümkün değildir. İnsanın, doğanın, tarihin, toplumun ve eşyanın yaradılışına aykırı uygulamalar insanlığa sordundan başka bir şey getirmemiştir. Aydınlanma dönemi seküler ve rasyonalist hümanizminin

bugün insanlığı getirdiği nokta; sosyal ve ekonomik adaletsizlikler, küresel ısınma, ekolojik tahribat, uyuşturucu, bağımlılıklar, depresyon, anlamsızlık, intihar ve bunalımlar olmuştur.

Transhümanizmin insan tanımı ve insanı ele alış biçimi eksik ve yanlıştır. Zekâ, beyin ve dolayısıyla “yapay zekâ” önemlidir. Ancak insan sadece zekâdan ve bedenden ibaret bir varlık değildir. İnsan zekâ ile birlikte kalpten, duygudan, inançtan, ahlaktan, maneviyattan, vicdandan ve değerlerden müteşekkil bir varlıktır. Allah insanı zaten en güzel bir şekilde yaratmış (Tin Suresi,4) ve ona ruhundan üflemiştir (Secde,9). Kur’an’ı Kerime göre Allah’ın yaratılışını değiştirmek, Şeytan’ın insanları saptırmak için verdiği bir emirdir. Ve şeytan insanları boş ümitler ile kandırır (Nisa, 118-120). Transhümanist öncülerin ölümsüzlük ve süper insan fikri, şeytanın vadettiği boş ümitlerin bir örneğidir.

Transhümanizmin ölümsüzlüğe ulaşmak düşüncesi yeni gibi görülebilir ama aslında en eski düşüncedir. Şeytan, Hz. Adem’i yasak meyveyi yerse ölümsüzlüğe ulaşacağını söyleyerek kandırmıştır (Araf,20). Dünya sürgünümüz bu kandırmacadan beri devam etmektedir. Transhümanist öncüler, ölümsüzlük duygusunu manipüle ederek bir anlamda şeytanlık yapmaktadır. Kur’an’da Yahudilerin 1000 yıl yaşama isteği yerilmiştir (Bakara, 96). Sonsuzluğa ve sonsuz güzelliğe ulaşmak insan doğasına Allah’ın koyduğu bir duygudur. Bu duygu sonsuz bir hayatın olduğunun içsel/psikolojik ispatıdır. Ölümsüzlük ve cennet olacaksa ahirette olacaktır.

Ne yapmalı

Yaratılışın hikmetini sadece yaratan bilir. Çözüm insanı Tanrılaştırmak değil, insanı insanîleştirmektir. İnsanın, varlık ve Yaratıcı karşısındaki konumunu doğru anlamlandırmaktır. İslam ile gençlik, İslam ile kadın, İslam ile insan ve İslam ile tabiat arasındaki kopan bağı onaracak çalışmalar yapmaktır.

İnsanlık yeni bir umuda, kalıcı bir anlam sistemine ve doğru değerlere ihtiyaç duyuyor. Sözün özü şu.

Bu süreçte İslam inanç ve medeniyet değerleri insanlığa kurtuluş reçetesi olabilir. İslam gücü, ölümsüzlüğü, hırsı, rekabeti, kârı, kazancı, niceliği, eğlenmeyi ve “süper olmayı” merkezi değerler olarak görmez. İslam; adaleti, sabrı, takvayı, şükürü, hayayı, merhameti, tevazuyu, isâri ve cömertliği öngörür.

Müslümanlar yeryüzüne cenneti getiremeyeceklerini bilirler. Onlar yeryüzünde iyiliğin ve adaletin hâkim olması için mücadele ederler. Yeryüzünde evrensel ve ilahi değerler ışığında

bir dünya kurulduğunda, iyilik ve adaletin hakim olacağına inanırlar. Yapılması gereken bu değerleri yükseltecek ve bu değerlerle yükselecek nesiller yetiştirmektir.

Çözüm yaşamı uzatmak değil, yaşamı doğru, iyi ve adil hale getirmektir.

Yaklaşıyor, yaklaşımakta olan. Ve siz gülüyorsunuz da, ağlamıyorsunuz! Ve siz gaflet içinde oyalanıyorsunuz! (Necm Suresi 57,60,61)

Selam ile...

.....

[1] Julian Huxley, "Transhumanism," *Ethics in Progress* 6, no. 1 (2015): 12-16. doi:

10.14746/eip.2015.1.2. Tıpkı Basım: Huxley, Julian. *New Bottlesfor New Wine* (London: Chattoand Windus, 1957), 15

[2] Huxley Julian, *Religion without Revelation*. Watts; London: 1941. p. vii. new edn 1945.

[3] Huxley Julian, *Religion without Revelation*. Watts; London: 1941. p. vii. new edn 1945

[4] Huxley Julian. Eugenics in Evolutionary Perspective. *Eugenics Review*. 1962;54:123–141.

[5] . Huxley Julian, et al. Homosexual Acts, Call to Reform Law. *The Times*. :11. 7.3.1958

[6] <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4366572/>

[7] <https://tr.wikipedia.org/wiki/Transh%C3%BCmanizm>

[8] 'Yazılarım içinde Zerdüşt'ün ayrı bir yeri vardır. Onunla insanlığa şimdiye dek verilen en büyük armağanı verdim' der Nietzsche, *Ecce Homo*, çev. Can Alkor, Say Yay. İstanbul 1997, s:10 Daha fazla bilgi için bkz: *Böyle Buyurdu Zerdüşt*, çev. Turan Oflazoğlu, Cem Yay. İstanbul 1995

[9] W.F. Nietzsche, *Böyle Buyurdu Zerdüşt*, çev. Mustafa Tüzel, İstanbul, İş bankası yayınları, 2011, s.3.

[10] <https://www.youtube.com/watch?v=PeIhrn3HkEo&t=7s>

[11] <https://www.yenisafak.com/hayat/en-tehlikeli-fikri-transhumanizm-3344574>

[12] Dağ Ahmet, *İnsansız Dünya Transhümanizm*, İstanbul, Ketebe Yayınları, s.41

[13] Harari, Yuval Noah, *Homo Deus: Yarının Kısa Bir Tarihi*, Çev. Poyzan Nur Taneli, İstanbul: Kolektif Kitap, 2017

- [14] Kurzweil, Ray, Bir Zihin Yaratmak & İnsan Düşüncesinin Esrarı, çev. Dilara Gostolupçe, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2015; Kurzweil, Ray, İnsanlık 2.0, Çev. Mine Şengel, İstanbul: Alfa Yayınları, 2019
- [15] <https://wearesocial.com/blog/2021/01/digital-2021-the-latest-insights-into-the-state-of-digital>
- [16] <https://wearesocial.com/digital-2021>
- [17] <https://wearesocial.com/blog/2021/01/digital-2021-the-latest-insights-into-the-state-of-digital>
- [18] <https://gamzenurluoglu.medium.com/15-maddede-t%C3%BCrkiyenin-dijital-tablosu-we-are-social-2021-t%C3%BCrkiye-raporu-818061d64f5e>
- [19] <https://islamianaliz.com/h/65035/facebook-izinsiz-35-milyar-fotograf-toplamis>
- [20] <https://www.bloomberght.com/haberler/haber/2026002-applein-degeri-183-ulkenin-yillik-milli-gelirinden-yuksek>
- [21] <https://www.indyturk.com/node/305696/bi%CC%87li%CC%87m/yapay-zekâ-%C3%B6nyarg%C4%B1l%C4%B1-%C3%A7%C4%B1kt%C4%B1-gpt-3-m%C3%BCsl%C3%BCmanlar%C4%B1-ate%C5%9F-etme-bombalama-ve-cinayetle>
- [22] <https://tr.sputniknews.com/bilim/201809141035209221-robot-abd-ingiltere-galler-cardiff-universitesi-mit/>
- [23] <https://www.au.dk/fukuyama/boger/essay/>
- [24] https://www.youtube.com/watch?v=Y3DI_CVbaso
- [25] <https://turkish.aawsat.com/home/article/2958026/abd-genelkurmay-ba%C5%9Fkan%C4%B1E2%80%99ndan-%C3%A7in-vurgusu-d%C3%BCnyada-istikrars%C4%B1zl%C4%B1k-%C3%A7a%C4%9F%C4%B1>
- [26] <https://www.theguardian.com/technology/2017/aug/20/elon-musk-killer-robots-experts-outright-ban-lethal-autonomous-weapons-war>
- [27] <https://www.weforum.org/great-reset/>
- [28] Klaus Schwab Thierry Malleret, COVID-19: The Great Reset, Forum Publishing Edition, July 9, 2020
- <https://www.youtube.com/watch?v=VHRkkeecg7c>

<https://www.weforum.org/videos/ksc-on-the-digital-inclusion>

[29] <https://www.dunya.com/ekonomi/kapitalizme-buyuk-reset-atmanin-zamani-geldi-haberi-471788>

[30] <https://www.diken.com.tr/homo-sapiensin-yazari-harari-gereksizler-diye-yeni-bir-sinif-doguyor/>

[31] https://www.youtube.com/watch?v=vTp2sz8_eNo

[32] Hallyu; Kore kültürü ve k-pop kültürü aracılığıyla dünya genelinde cinsiyetsiz toplum oluşturma yönünde çalışma yapılmasını ifade eden akımdır. Konuyla ilgili aşağıdaki video izlenebilir. <https://www.youtube.com/watch?v=I9DMXjOV8kQ>

[33] <https://www.youtube.com/watch?v=PeIhrn3HkEo&t=353s>

[34] Gaybın anahtarları Allah'ın yanındadır; onları O'ndan başkası bilmez. O, karada ve denizde ne varsa bilir; O'nun bilgisi dışında bir yaprak bile düşmez. O, yerin karanlıklarındaki tek bir taneyi bile bilir. Yaş ve kuru ne varsa hepsi apaçık bir kitaptadır.